

Голові разової спеціалізованої вченої ради
Д.Ф 5/2023
Пенітенціарної академії України
доктору юридичних наук, доценту,
заслуженому юристу України
Садігу ТАГІЄВУ

ВІДГУК

офіційного опонента – доктора юридичних наук, старшого дослідника Пузирьова Михайла Сергійовича – на дисертацію Помаза Ярослава Олександровича «Особливості доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів», подану на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право»

Актуальність теми дисертації. Вивчення рукопису дисертаційного дослідження та публікацій здобувача за темою дисертації дає підстави стверджувати, що обраний предмет і тема – особливості доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, – мають актуальний характер як для теорії, так і практики кримінального процесу в частині правовідносин, що досліджуються у цій роботі. Це пояснюється тим, що проблема поширення наркоманії як фонового для злочинності явища, а також кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, є однією з реальних загроз національній безпеці як у кримінальній, так і демографічній сферах.

Відтак, як справедливо зазначає в дисертаційному дослідженні Помаз Я. О., одним з основних напрямів протидії незаконному збуту наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів в Україні є діяльність правоохоронних органів по виявленню і знешкодженню злочинних угруповань та окремих осіб, які займаються незаконним збутом наркотичних засобів. Одними з головних завдань, яке поставив законодавець перед учасниками, які здійснюють кримінальне провадження, є захист особи, суспільства та держави від кримінальних правопорушень, щоб кожен, хто вчинив кримінальне правопорушення, був притягнутий до відповідальності в міру своєї вини, жоден невинуватий не був обвинувачений або засуджений. Виконання цього завдання вимагає від органів досудового розслідування неабиякої майстерності у володінні знаннями про докази, їх види та особливості, процесу виявлення, фіксації, тобто процесуального їх закріплення, вилучення, перевірки та оцінки зібраних доказів – знаннями про процес доказування. У свою чергу, проведений дисертантом аналіз слідчої та судової практики показав, що органи досудового розслідування найчастіше стикаються із труднощами у виявленні і доказуванні саме збуту заборонених до обігу речовин – наркотичних засобів.

За таких обставин актуалізується потреба у з'ясуванні та розкритті особливостей доказування на стадії досудового розслідування кримінальних

правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, та розробленні на цій основі теоретичних положень та практичних рекомендацій, що стосуються доказування на стадії досудового розслідування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень. Саме таку мету сформульовано в дисертації Помаза Ярослава Олександровича «Особливості доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів».

Актуальність роботи підкреслюється й тим, що обрана тема дослідження відповідає як *загальнодержавним, так і відомчим пріоритетам* стосовно захисту прав людини, розвитку системи правосуддя та боротьби зі злочинністю. Дисертація ґрунтується на положеннях: Стратегії боротьби з організованою злочинністю, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 16.09.2020 № 1126-р.; Національної стратегії у сфері прав людини, затвердженої Указом Президента України від 24.03.2021 № 119/2021; Стратегії розвитку системи правосуддя та конституційного судочинства на 2021–2023 роки, затвердженої Указом Президента України від 11.06.2021 № 231/2021; Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 28.08.2013 № 735-р.; Плану заходів на 2019–2020 роки з реалізації Стратегії державної політики щодо наркотиків на період до 2020 року, затвердженого розпорядженням Кабінету Міністрів України від 06.02.2019 № 56-р.; Пріоритетних напрямів розвитку правової науки на 2016–2020 роки, затверджених постановою загальних зборів Національної академії правових наук України від 03.03.2016.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації.

Наукові положення, висновки і рекомендації, сформульовані дисертантом, у своїй більшості є обґрунтованими та переконливими.

Автором використано сучасні вітчизняні та зарубіжні літературні джерела, законодавчі й підзаконні нормативно-правові акти України, матеріали судової практики, статистики тощо. Список використаних джерел складає 136 найменувань, хоча, на думку опонента, його можна було б розширити, на чому наголошено далі у відгуку.

Дисертант здійснив своє дослідження, спираючись і на відповідну емпіричну базу (стор. 22), яку становлять статистичні дані Офісу Генерального прокурора, Державної судової адміністрації України, матеріали кримінальних проваджень про кримінальні правопорушення, передбачені ст. 307 КК України, вироки судів, рішення апеляційних судів, ВС з даної категорії справ, рішення ЄСПЛ, узагальнені дані анкетувань адвокатів, слідчих, прокурорів та суддів. У процесі дисертаційного дослідження також використовувався особистий досвід роботи автора в органах прокуратури України.

Уміле використання широкого спектру сучасних методів наукового пошуку (стор. 22) також позитивно вплинуло на ступінь обґрунтованості сформульованих дисертантом висновків і рекомендацій.

Достовірність і новизна наукових положень, висновків і рекомендацій.

Комплексне опрацювання та систематизація відомостей з наукових джерел і норм права у їх генезисному та порівняльно-правовому аспектах дало можливість Помазу Я. О. сформулювати своє бачення наукової проблеми та розробити власні наукові положення, висновки і рекомендації, що відзначаються достовірністю та характеризуються науковою новизною.

До найбільш вагомих наукових положень дисертації, що характеризуються новизною або її елементами, на думку офіційного опонента, слід віднести такі:

1) *вперше* – обґрунтовано доцільність використання, в окремих випадках, як доказу на стадії судового розгляду кримінального провадження показань свідка та/або потерпілого (протоколів), отриманих безпосередньо під час досудового розслідування; обґрунтовано необхідність у кримінальних провадженнях, пов'язаних з незаконним обігом наркотичних засобів, до внесення відомостей в ЄРДР, отримати висновок спеціаліста (експрес аналіз) за результатами попереднього дослідження заборонених до обігу речовин; сформовано визначення провокації кримінального правопорушення, розкрито форми її прояву та значення, охарактеризовано з практичної площини та з урахуванням практики ЄСПЛ, національних судів, допустимість доказів, отриманих у такий спосіб під час досудового розслідування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень; сформовано критерії для визначення у діях правоохоронних органів наявності або відсутності ознак провокації під час доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів;

2) *удосконалено* – визначення поняття «доказування» за діючим КПК України, яке включає в себе встановлену нормами КПК України діяльність сторін кримінального провадження, яка обмежена у часі процесуальними строками; визначення контролю за вчиненням злочину, як одного із різновидів негласних слідчих (розшукових) дій та охарактеризовано його значення з-поміж інших слідчих дій під час доказування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів; організаційні й тактичні особливості проведення контролю за вчиненням злочину на початковому етапі досудового розслідування, рішення про проведення якого повинно бути прийнято лише при наявності у суб'єктів доказування достатньо відомостей, що підтверджують протиправну діяльність особи;

3) *дістали подальшого розвитку* – рекомендації щодо ефективності проведення досудового розслідування з урахуванням специфіки кримінальних проваджень досліджуваної категорії; рекомендації щодо тактики проведення таких негласних слідчих (розшукових) дій як контроль за вчиненням злочину, аудіо-, відеоконтроль особи тощо; пропозиції щодо внесення змін та доповнень до КПК України та КК України щодо використання в окремих випадках, як доказу, на стадії судового розгляду протоколів допиту потерпілого та/або свідка, визнання недопустимими доказів, які отримані внаслідок провокації, а також визначення поняття провокації кримінального правопорушення та її критеріїв.

Практичне значення отриманих результатів полягає в тому, що сформульовані в роботі висновки та пропозиції можуть бути використані у: а) *практичній діяльності* оперативних та слідчих підрозділів Національної поліції України – як рекомендації та пропозиції, що направлені на підвищення якості та ефективності досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у практичну діяльність Управління боротьби з наркозлочинністю в Чернігівській області Департаменту боротьби з наркозлочинністю Національної поліції України від 21.01.2022); б) *правотворчості* – для удосконалення окремих положень КПК України та КК України (проект Закону України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо використання протоколів допиту свідка та/або потерпілого як доказу під час розгляду кримінального провадження в суді»); в) *освітньому процесі* – під час підготовки навчальних посібників, монографій, наукових статей, а також при проведенні наукових і науково-практичних заходів (акт впровадження результатів дисертаційного дослідження у наукову діяльність Академії Державної пенітенціарної служби від 19.12.2022 № 15-60/а).

Апробація матеріалів дисертації. Основні наукові результати дисертації відображено у 10 наукових публікаціях, із них 3 статті – у наукових виданнях, включених МОН України до Переліку наукових фахових видань з юридичних наук, 1 стаття додатково відображає наукові результати дисертації (у зарубіжному юридичному виданні), 6 тез доповідей у збірниках матеріалів науково-практичних конференцій.

Оцінка змісту дисертації. Автор правильно визначає мету дослідження і відповідно до неї ставить завдання дослідження: з'ясувати загальні риси доказів, отриманих під час збуту наркотичних засобів: нормативно-правове визначення, види та класифікацію за кримінальним процесуальним законодавством України; охарактеризувати зміст структурних елементів та предмет доказування у кримінальному провадженні, пов'язаному зі збутом наркотичних засобів; дослідити специфіку використання процесуальних дій під час досудового розслідування кримінальних проваджень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів; розкрити своєрідність контролю за вчиненням злочину, як процесуальної дії при збуті наркотичних засобів, визначивши поняття, підстави, завдання та порядок його проведення; визначити критерії допустимості отриманих доказів внаслідок правомірної поведінки правоохоронних органів та провокації кримінального правопорушення під час розслідування кримінальних проваджень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, з огляду на слідчу та судову практику; дослідити поняття провокації в контексті прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій Верховного Суду (ВС) у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів.

Дисертація складається з анотацій українською та англійською мовами, вступу, трьох розділів, що містять шість підрозділів, висновків, списку використаних джерел (136 найменувань) та чотирьох додатків. Загальний обсяг дисертації становить 224 сторінки, із них основного тексту – 177 сторінок.

У вступі обґрунтовано вибір теми дослідження, висвітлено ступінь вивчення проблеми і зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами; визначено мету й завдання, об'єкт і предмет дослідження; розкрито наукову новизну і практичне значення отриманих результатів; подано інформацію про апробацію результатів дослідження, публікації здобувача, структуру та обсяг дисертації.

Розділ 1 «Загальнотеоретична характеристика доказів щодо доказування у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів» присвячений з'ясуванню загальних рис доказів, отриманих під час збуту наркотичних засобів: нормативно-правового визначення, видів та класифікації за кримінальним процесуальним законодавством України; характеристиці змісту структурних елементів та предмету доказування у кримінальному провадженні, пов'язаному зі збутом наркотичних засобів.

Так, в межах підрозділу 1.1 дисертантом у межах розв'язання конкретного наукового завдання щодо з'ясування загальних рис доказів, отриманих під час збуту наркотичних засобів: нормативно-правового визначення, видів та класифікації за кримінальним процесуальним законодавством України (стор. 26–45):

– сформульовано авторське визначення доказів у кримінальному провадженні, під яким запропоновано розуміти будь-які відомості про факти, отримані у передбаченому КПК України порядку, на підставі яких сторони кримінального провадження, слідчий суддя, суд встановлюють наявність чи відсутність обставин, що мають значення для кримінального провадження та підлягають доказуванню та які здатні забезпечити прийняття законного та неупередженого процесуального рішення у кримінальному провадженні;

– з'ясовано, що докази за джерелом формування поділяються на первинні та похідні. Залежно від відношення до предмета доказування докази можуть бути прямі та непрямі. Окрім того, залежно від предмета обвинувачення докази дисертантом поділено на обвинувальні та виправдувальні, за механізмом формування – на особисті та речові. У цьому контексті автором наголошено, що довести факт збуту наркотичних засобів за відсутності речових доказів неможливо, що у свою чергу пов'язано з предметом доказування даної категорії кримінальних правопорушень;

– з урахуванням положень ст. 23 КПК України, яка передбачає безпосереднє дослідження показань, речей і документів, зроблено висновок про те, що кримінальне процесуальне законодавство України має двоступеневу процедуру формування доказів – досудову та судову. Ураховуючи практику ЄСПЛ та специфіку досліджуваної категорії кримінальних правопорушень, дисертантом обґрунтовано використання, в окремих випадках, як доказу на стадії судового розгляду протоколів допиту свідка. При цьому встановлено, що показання свідка або потерпілого, які отримані під час досудового розслідування, можуть бути використані як доказ під час судового розгляду у разі: 1) смерті свідка або потерпілого; 2) тяжкої хвороби, що унеможливає її з'явлення на виклик до суду; 3) обставин непереборної сили, що перешкоджає

явці особи до суду; 4) вжитими заходами на час судового розгляду встановити місцезнаходження потерпілого або свідка не виявиться можливим. Водночас, за уточненням здобувача, у матеріалах кримінального провадження зазначені показання не повинні бути єдиними доказами.

Дисертантом у підрозділі 1.2 (стор. 45–63) встановлено, що предмет доказування – це сукупність визначених законом обставин, які необхідно встановити та дослідити у кримінальному провадженні. Зважаючи на предмет дослідження, автором до об'єктів доказування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, віднесено: наркотичні засоби, психотропні речовини або їх аналоги; ваги, які використовуються для визначення маси заборонених до обігу речовин; предмети, призначені для вживання наркотичних засобів; обладнання, за допомогою якого виготовляються наркотичні засоби; пакувальні матеріали для зберігання заборонених до обігу речовин; грошові кошти або інші цінності, отримані за продаж наркотичних засобів; технічні засоби, на яких може міститися інформація про незаконну діяльність осіб.

Здобувачем сформульовано удосконалене визначення поняття «доказування» – це встановлена нормами КПК України діяльність сторін кримінального провадження, яка обмежена у часі процесуальними строками, що полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження, виражених у процесуальних рішеннях.

Позитивно варто оцінити з'ясування дисертантом основних структурних елементів доказування, до яких він відносить предмет, суб'єктів, етапи доказування (збирання, перевірку та оцінку доказів), а також обмежену у часі процесуальними строками діяльність сторін кримінального провадження. Окрім того, характерним у процесі доказування досліджуваної категорії кримінальних правопорушень автор визначає обов'язкове залучення експерта для проведення відповідних експертиз.

Також, за результатами дослідження, ключовим у доказуванні кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, здобувач визначає доведення відсутності провокації на вчинення кримінального правопорушення зі сторони правоохоронних органів, оскільки кримінальне процесуальне законодавство України не містить визначення провокації та її критеріїв, що призводить до формування на стадії досудового розслідування різної практики фіксації даної категорії кримінальних правопорушень, у тому числі і судової практики.

У розділі 2 «Основні положення доказування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів» дисертантом досліджено специфіку використання процесуальних дій під час досудового розслідування кримінальних проваджень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів; розкрито своєрідність контролю за вчиненням злочину, як процесуальної дії при збуті наркотичних засобів, визначивши поняття, підстави, завдання та порядок його проведення.

Так, в межах підрозділу 2.1 (стор. 68–108) дисертантом розкрито зміст проведення слідчих (розшукових) дій (С(Р)Д) та негласних слідчих (розшукових) дій (НС(Р)Д) як процесуальних інструментів отримання відомостей про незаконний збут наркотичних засобів. Дисертантом встановлено, що враховуючи специфіку та складність досліджуваної категорії кримінальних правопорушень, основним інструментом доказування даної категорії проваджень є НС(Р)Д. З'ясовано, що НС(Р)Д – аудіо-, відеоконтроль особи, зняття інформації з електронних комунікаційних мереж, спостереження за особою, річчю або місцем тощо мають вагоме значення у системі доказів під час доказування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів.

Також автором обґрунтовано проведення вищенаведених НС(Р)Д не тільки безпосередньо під час фіксації збуту наркотичних засобів, але й обов'язково до проведення контролю за вчиненням злочину, оскільки наявність в уповноважених суб'єктів доказування відомостей про незаконну діяльність особи є важливим аргументом, який свідчитиме про відсутність в діях правоохоронних органів провокування до вчинення кримінального правопорушення.

Новаторським є і погляд здобувача на формулювання нестандартних дій від правоохоронних органів, проведення яких зумовлено поширенням останнім часом безконтактної форми збуту заборонених до обігу речовин, що становить все більшу загрозу для суспільства. Тому використання безпілотних літальних апаратів, інтегрованої системи «Безпечне місто» забезпечить встановлення місць збуту; ідентифікації всіх осіб, які розкладають «закладки» у визначених місцях, а також встановлення транспортних засобів та маршрутів, які використовуються для перевезення заборонених до обігу речовин. Застосування вказаної техніки, на думку дисертанта, значно полегшить роботу правоохоронних органів.

Оригінальним є підхід автора до формулювання поняття «легітимна провокація» – це правомірна поведінка правоохоронних органів під час проведення НС(Р)Д, результатом якої є фіксування протиправної діяльності особи.

У підрозділі 2.2 (стор. 108–130), використовуючи формально-логічний метод, Помаз Я. О. запропонував удосконалене визначення контролю за вчиненням злочину як одного із різновидів НС(Р)Д, рішення про проведення якої приймається виключно прокурором у встановлених законодавством формах, з метою викриття та документування обставин вчинення тяжкого або особливо тяжкого злочину. Також у межах цього підрозділу охарактеризовано значення цієї НС(Р)Д з-поміж інших слідчих дій під час доказування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів.

Також у межах розділу 2 дисертантом виокремлено особливості доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів (стор. 129–130).

У розділі 3 «Провокація вчинення кримінального правопорушення у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів» дисертантом визначено критерії допустимості отриманих доказів внаслідок правомірної поведінки правоохоронних органів та провокації кримінального правопорушення під час розслідування кримінальних проваджень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, з огляду на слідчу та судову практику; досліджено поняття провокації в контексті прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій ВС у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів.

Зокрема, досліджуючи в підрозділі 3.1 (стор. 134–165) категорію допустимості отриманих доказів внаслідок правомірної поведінки правоохоронних органів та провокації кримінального правопорушення під час розслідування кримінальних проваджень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, з огляду на слідчу та судову практику, здобувачем сформовано визначення провокація – це умисні дії співробітників правоохоронних органів або осіб, що залучені ними до проведення НС(Р)Д, які шляхом умовляння, шантажу, підкупу, обману або іншим чином схилили особу до вчинення кримінального правопорушення, яке в іншому випадку не було б вчинено, з метою викриття протиправної діяльності цієї особи, створення штучних доказів її винуватості та притягнення останньої до кримінальної відповідальності. А також, що важливо у практичному значенні, автором окреслено перелік питань, які необхідно з'ясувати під час прийняття кінцевого рішення для встановлення у діях правоохоронних органів наявності провокації або її відсутності.

Позитивним аспектом проведеного Помазом Я. О. дослідження в контексті формування наукової новизни й досягнення його мети варто відзначити використання в підрозділі 3.2 (стор. 166–185) компаративного (порівняльно-правового) підходу, що дозволило поглиблено розкрити поняття провокації в контексті прецедентної практики ЄСПЛ та правових позицій ВС у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів. Це дозволило автору дійти низки важливих у науково-практичному плані висновків (стор. 193–194).

Дискусійні положення та зауваження щодо дисертації. Позитивно в цілому оцінюючи зміст рукопису дисертації, слід звернути увагу на наявність у ньому низки дискусійних питань, нечіткість і недостатню аргументованість окремих положень, міркувань та висновків автора, зокрема:

1. Предметом дослідження дисертант обрав особливості доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів. Офіційний опонент позитивно оцінює таку спробу автора, в межах чого ним вирішено конкретне наукове завдання. В анотації автор зазначає, що дисертація присвячена комплексному дослідженню в сучасних умовах та опрацьована відповідно до положень кримінального процесуального законодавства України теоретичних і практичних особливостей доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів (стор. 2). У свою чергу, структура

роботи не містить підрозділів або розділів, які б окремо розкривали теоретичні, а інші – практичні особливості доказування в межах обраної тематики.

Зважаючи на це, під час публічного захисту дисертації здобувачу було б доречно озвучити, які він виокремлює теоретичні, а які відносить до практичних особливостей доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів.

2. Серед низки компетентностей, якими мають володіти доктори філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», освітньо-наукова програма їх підготовки в Пенітенціарній академії України передбачає формування здатності критично сприймати та аналізувати чужі думки та ідеї, що містяться в наукових публікаціях, а також уміння з нових дослідницьких позицій формулювати загальну методологічну базу власного наукового дослідження.

Автором під час аналізу дисертаційної тематики розкрито стан наукового дослідження проблем доказування цієї категорії кримінальних правопорушень у працях вітчизняних та зарубіжних науковців, отримано результати, які дають право зробити висновки щодо подальшого його вдосконалення, обрано й використано відповідний методологічний інструментарій.

Водночас, не зазіхаючи на творчий задум дисертанта, офіційний опонент вважає, що можливо, в роботі варто було б окремо виділити підрозділ «Стан розробки проблеми та методологія дослідження особливостей доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів».

3. Схвально варто оцінити пропозицію дисертанта щодо доцільності залучення у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, такого учасника кримінального провадження, як викривача. Так, автор обґрунтовує, що поява викривачів у цій категорії кримінальних правопорушень значно б підвищила ефективність правоохоронних органів щодо виявлення осіб, які займаються збутом наркотичних засобів. Разом із тим, за переконанням здобувача, держава повинна створити належний правовий статус та гарантії державного захисту цієї категорії осіб, що забезпечить відповідні передумови для співпраці фізичних осіб з правоохоронними органами (стор. 4–5, 107–108).

Розвиваючи порушену в рукописі дисертації проблематику з цього приводу, під час публічного захисту здобувачу було б доречним пояснити, чи буде в перспективі створений державою належний правовий статус та гарантії державного захисту викривачів у кримінальних провадженнях, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, відрізнитися від тих, що нині гарантуються викривачам корупційних кримінальних правопорушень.

4. У дисертації автор використовує і посилається на різного роду джерела: навчальну, наукову літературу, нормативно-правові акти, судову практику, статистичні дані тощо. Тобто джерельна база вирізняється широтою.

Проте в окремих аспектах варто висловити деякі зауваження. Так, наприклад, дисертант використовує лише одну статтю В. В. Валпярчука «Суб'єкти кримінального процесуального доказування» (2014 р.), незважаючи на наявність у поіменованого вченого монографії «Теорія і практика

кримінального процесуального доказування» (2017 р.) і захищеної ним докторської дисертації «Теоретичні основи кримінального процесуального доказування» (2018 р.). Те саме можна сказати і про необхідність посилити репрезентативність списку використаних джерел фундаментальними працями вчених-фахівців теорії і практики негласних слідчих (розшукових) дій, зокрема монографії С. Р. Тагієва «Негласні слідчі (розшукові) дії у кримінальному судочинстві України» (2015 р.) та «Інститут негласних слідчих (розшукових) дій у кримінальному процесі України: теорія і практика» (2015 р.).

5. Зважаючи на науково-практичний характер предмета дослідження, дисертант у своїй науковій праці використав соціологічний метод – для підтвердження наукових висновків результатами анкетування, визначивши у відповідному блоці вступу дисертації його межі – розділи 2–3. Навів у додатку А відповідну анкету з узагальненими результатами анкетування адвокатів, слідчих, прокурорів та суддів. Такий суб'єктний склад респондентів та зміст поставлених в анкетах запитань заслуговує позитивної оцінки.

При цьому робота лише б виграла, якби автор навів не лише відсоткове узагальнення даних проведеного ним анкетування, а й підготував відповідну аналітичну довідку.

Наведені зауваження носять дискусійний характер, відображають власну наукову позицію офіційного опонента і можуть слугувати підставою для наукової дискусії під час публічного захисту дисертації. Зазначені зауваження не впливають на загальну позитивну оцінку наукової праці здобувача.

Висновок щодо відповідності дисертації встановленим вимогам (повнота викладу дисертації в опублікованих працях; виконання вимог академічної доброчесності).

Основні положення дисертації з належним ступенем повноти були відображені у наукових статтях, підготовлених та опублікованих дисертантом, кількість і якість яких відповідає вимогам щодо публікацій, зарахованих за темою дисертації.

Аналіз тексту дисертації Помаза Я. О. «Особливості доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів» свідчить про відсутність порушень автором вимог академічної доброчесності. У роботі наявні посилання на джерела інформації у разі використання ідей, тверджень і відомостей; дотримано вимоги норм законодавства про авторське право; надано достовірну інформацію про результати наукової діяльності; використано методики дослідження та джерела інформації. У роботі не виявлено ознак академічного плагіату, фабрикацій чи фальсифікацій.

Викладені в дисертації рекомендації та пропозиції щодо удосконалення кримінального процесуального законодавства України та правозастосовної практики у сфері доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів, є теоретично обґрунтованими та аргументованими.

Тема дисертації є актуальною, сформульовані автором висновки та рекомендації є достатньо аргументованими, характеризуються науковою

новизною та мають значення не лише для науки кримінального процесу, а й для правозастосовної практики.

Дисертація написана грамотною юридичною мовою та оформлена відповідно до вимог, що ставляться до такого роду наукових праць.

Дисертація відповідає спеціальності, за якою здійснене дослідження.

ЗАГАЛЬНИЙ ВИСНОВОК:

Дисертація **Помаза Ярослава Олександровича «Особливості доказування на стадії досудового розслідування кримінальних правопорушень, пов'язаних зі збутом наркотичних засобів»**, подана на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право», є самостійною завершеною науковою працею, містить нові науково обґрунтовані результати проведених досліджень, які розв'язують конкретне наукове завдання, що має істотне значення для юридичної науки, відповідає вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у закладах вищої освіти (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23 березня 2016 р. № 261 (зі змінами від 03.04.2019 р. № 283 та від 19.05.2023 р. № 502), Вимогам до оформлення дисертації, затвердженим наказом Міністерства освіти і науки України від 12 січня 2017 р. № 40 (зі змінами від 31.05.2019 р. № 759), та пп. 5–9 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 р. № 44 (зі змінами від 21.03.2022 р. № 341 та від 19.05.2023 р. № 502), а її автор **Помаз Ярослав Олександрович заслуговує присудження ступеня доктора філософії з галузі знань 08 «Право» за спеціальністю 081 «Право».**

Офіційний опонент:

Професор кафедри
правових дисциплін гуманітарного факультету
Національної академії Національної гвардії України
доктор юридичних наук,
старший дослідник

Михайло ПУЗИРЬОВ

Підпис М. Пузір'ова засвідчую

Начальник відділу кадрів
Національної академії
Національної гвардії України
підполковник

Костянтин СЕРДЮК